

Um lív og heilsa verður

Hetta er næsta samrøðan í greinarøð í Sossialinum, har prátað verður við eldri fólk í sambandi við, at altjóða eldraár er í ár.

Í nógvum londum rundar fimti hvør íbúgvi 60 ár ella meira um aldaskifti, siga vísindafólk. Oftari nú enn fyrr verða tey eldru umrødd sum eitt samfelagslig vandamál, ið fer at vaksa og vaksa. At fólk sjálv kunnu hava ávirkan á sína framtíð, er nakað vit kunnu vóna.

Í greinarøðini tosa vit við fólk um, hvørja hugmynd hvør einstakur hevur um nútíðina og framtíðina. Hetta hóast eingin okkara veit, nær sólin fer í kav og vit ikki eru her longur.

Í røðini hava samrøður verið við Onnu Petersen í Vági og Sverra Egholm í Havn. Í næstu viku verður samrøða við Jógvan Gerðalíð í Klaksvík

Turið Kjølbros

Hon er undangongukvinna á nógvum okjum, hevur aldri ræddst fyri at taka stig, har hon hevur mett tað er neyðugt, og mangan hevur verið heitt á hana fyri at fáa eitthvørt uppá fótur. Aldurin er eingin forðing, hon er framvegis virkin, og enn eru mál, hon ætlar at arbeiða fyri at fáa loyst.

Jóhanna Johannesen er ættað av Tvøroyri, men flutti saman við fyrra manninum úr Danmark til Klaksvíkar beint áðrenn kriggið, har tey høvdu stóran handil. Í 1949 doyði maðurin og eftir sat hon við fyra smábørnum, tað yngsta var ikki føtt. Hon valdi at halda fram við handlinum, og í Klaksvík var hon til 1970, tá ið hon flutti til Vestmanna, har hon giftist Frítz.

Fyri tveimum vikum síðani varð Jóhanna útnevnd til heiðurslim í Landsfelag Pensjónistanna. Ein takkarløn fyri stóra arbeiðið, hon hevur gjørt og ger til frama fyri tey gomlu í Føroyum.

Í 1970 varð lóg samtykt á Fólkatíngi um heimahjálp. Hetta frættist til Føroya, og vit tosaðu við myndugleikarnar um tað, men sum tað skiltist á lagnum, vóru teir ikki so heitir fyri at fáa heimahjálp hendavegin. Ikki minst kvinnufeløgin høvdu stóran áhuga fyri málinum. Ein kvinna frá Sossialmálaráðnum kom til Føroya at greiða frá heimahjálpinu sama ár, og nógvir fundir vórðu hildnir um alt landið um at fáa heimahjálp setta á stovn. Vit biðaðu so eftir, at okkurt fór at henda, men tíðin gekk og einki hendi.

Várid eftir fóru eg og tvær aðrar kvinnur til eitt hátíðarhald hjá Dansk Kvindesamfund. Tá fekk eg tað hugskot at fara inn á Christiansborg at kanna eftir, hvat varð vordið av málinum um at seta á stovn heimahjálp í Føroyum. Har fingi vit at vita, at málið lá hjá Ríkisumboðnum, og ráðini vóru, at hjálpti tað ikki at tosa við myndugleikarnar, skuldu

vit tuga í teir! Vit so gjørdu, glið kom á málið, og loksins varð heimahjálpin sett á stovn, greiðir Jóhanna frá.

Besta tiltakið í nýggjari tíð
Úr Danmark komu tvær kvinnur at halda skeið fyri føroyingum um heimahjálp. Ikki færri enn 60 úr øllum Føroyum teknadu seg til, og Jóhanna var ein teirra.

Eg gjørdist fyrstøðukvinna hjá heimahjálpinu fyri Norðstreymoy. Eitt tað fyrsta sum gerast skuldi, var at heita á fólk um at koma at arbeiða sum heimahjálpar. Tað var strævið, men við góðari hjálpi frá staðnum fólk gekk tað væl. Alla staðni, har eg kom inn, varð eg væl móttikin. Fólk vóru ógvuliga glað, og fleiri søgdu, at hetta var besta tiltakið sum var komið til landið í nýggjari tíð.

Av Almennastovuni varð álagt heimahjálparnum at seta tíð av til at tosa við tey gomlu og at kanna, hvønn tørv tey høvdu.

Hjálpin varð sett eftir, hvat tann einstaki hevði brúk fyri. Í fyrstuni varð gjørt meiri enn vit í grundini skuldu. Vit gjørdu mat fyri tey, eltu breið og annað. Nokk so skjótt fingi vit at vita, at vit skuldu ikki brúka so nógv tað uppá tey.

Tey, sum fingi heimahjálp, vóru fyri tað mesta gomul fólk, ið báðu einsamøll.

Ofta ringdu tey um kvøldið. Tey kundu hava pínu ella kendu seg einsamøll. Vit prátaðu so við tey, bóðu tey fáa sær ein heitan drekkamunn og so ringja aftur, um tað ikki gekk yvir, sigur Jóhanna.

Alt er endavent

Jóhanna harmast um stóru broytingarnar, sum heimahjálpin hevur verið fyri seinnu árin.

Alt er endavent. Tað persónliga og menniskjansliga, stuðulin og tryggileikin, sum vit lögdu so stóran dent á, er burturi í dag. So lítill tíð er sett av til hvønn einstakan, at viðkomandi verður

skundaður undir og humsaður við. Tað er niðurgerandi fyri tann gamla og sjúka, eg persónliga óttist fyri at koma í slíka støðu, men eg lasti ikki heimahjálparnum fyri tað. Tær verða so hart koyrdar.

Eingin hevur heldur eftirlit við, um tann einstaki fær nóg mikið ella ta røttu hjálpin, og heimahjálpararnir fáa heldur ikki neyðugu skeiðini ella vegleiðingina. Eisini hetta lögdu vit dent á í byrjanini. Eina ferð um mánaðin hittust allar heimahjálpararnir heima hjá mær, har vit gingu ígjøgnum ymisk viðurskifti, sum skuldu gera hjálpin betri, bæði fyri brúkararnar og heimahjálparan sjálvan.

Nú er útbúgving til heimahjálpar komin á tingborð og stórt stríð sjálvsagt um tað, tí spurningurin er, hvar skúlin skal vera. Í minum hugaheimi eigur hann at vera í Havn, har samstarv kann vera við Sjúkrasystaskúlan og røktarheimini. Tað kann ikki biðast við hesum longur. Fakfólk og brúkararnir eiga at gera vart við seg. Verður ikki skjótt borið at, fer eingin at hætta sær undir at taka á seg ábyrgdarfulla arbeiðið, sum tað er at vera heimahjálpar. Tað vildi verið gleðiligt, um semja fekkst í lag, soleiðis at skúlin verður settur á stovn 1. jan. ár 2000. Tað fer at skapa trygd og lívsvirði hjá fólki, sum í dag hava tørv á hjálpi og stuðli frá góðari heimahjálpi.

Nú leggja tey so stóran dent á at blanda heimahjálpararnar, so brúkararnir aldri hava ta somu. Tað man vera tí, at leiðslan er bangin fyri, at brúkarin og heimahjálpin knýta seg ov tætt. Eg dugi ikki at siggja, hví tað skal vera so vandamikið. Persónliga sambandi millum brúkararnar og heimahjálpin er av týðningi. Nógv gleða seg til at fáa heimahjálpin á gátt, sigur Jóhanna, sum seinnu árin hevur havt heimahjálpi ein tíma um vikuna.

Alt skal røkjast

Fyri umleið tiggju árum síðani tók Landsfelag Pensjónistanna stig til at seta á stovn Vitjunartænastuna. Endamálið við hesi skipanini var at savna eitt netverk av fólki, sum átóku sær at vitja gomul fólk, ið vóru einsamøll. Heitt varð á Jóhannu Johannesen og onnur um at seta Vitjunartænastuna á stovn, og saman við Reyða Krossi varð farið til verka. Ein kvinna frá danska Reyða Krossi hevði skeið fyri átta fólki, ymsa staðni úr Føroyum, sum høvdu áttikið sær at verið vitjunarvinir, og á skeiðnum varð gjøgnumgengið, hvat vitjunarvinirnir skuldu leggja dent á.

Hetta var ein góð barlast at hava, og vit, sum tóku lut á skeiðnum, lærdu síðani frá okkum aftur, greiðir Jóhanna frá.

Vitjunartænastan fekk frá fyrsta degi góða undirtøku, ellis- og røktarheim tóku væl ímóti, og nógvir einstaklingar vendu sær eisini til Vitjunartænastuna.

Alt skal røkjast, og tað royndur

- Vit gomlu at fáa ta

- Eldri fólk óttast í dag fyri at gerast sjúk og legbiðilistar eru alla staðni. Heimahjálpin sum segði á bein. Tí er ikki sørt av ótta millum eldri fólk í tað vera tey veiku, sjúku og gomlu í samfelagnu Jóhanna Johannesen

vit, sum tóku stig til tænastuna. Skeið varð fyriskipað í sálárhjálpi fyri at geva vitjunarvininum eina stórri vitan, og tað munaði væl.

Jóhanna hevði lovað at fingið gongd á Vitjunartænastuna, og tað hevði hon gjørt. Tá ið hon gjørdist áttati fyri nøkrum árum síðani, tók hon seg burtúr, og í dag anir henda tænastan bert. Orsøkin sigur Jóhanna er, at núverandi formaðurin í Reyða Krossi hevur tikið ráði av øllum og tænastuni.

Úttan mun til, hvat vit søgdu, varð ikki lurtað eftir okkum. Av tí sama er tænastan dottin fyri bakka. Tey, sum av fyrstan tíð gjørdust vitjunarvinir, eru trúfost, og vitja enn fólk. Tað er rættliga spell, at Vitjunartænastan ikki

virkar longur, serliga nú Heimahjálpin er skorin so nógv niður. Ikki minst eg harmist.

Landsfelag Pensjónistanna hevur í kvittanum at endurstovna tænastuna uttan um Reyða Kross, og sum skilst hevur landsstýrskvinnan í almann- og heilsumálum, Helena Dam á Neystabo, játtað at stuðla.

"Hatta er ein farin tíð!"

Jóhanna heldur ikki, at eldri fólk verða møtt við umhugsan og virðing, sum tey hava uppið. - Gomul fólk eru ofta bert stríð hjá yngri fólki. Tey ungu hava so nógv um at vera. Tey hava eitt strævið lív, og tí er ikki tíð til okkum gomlu. Av tí sama verður heldur ikki lurtað eftir, hvat vit hava at siga, og hvørjar royndir vit hava. "Hatta er ein farin tíð!", siga tey. Og vit skulu helst ikki gremja okkum, tí so eru vit ein byrða.

Hon heldur avgjørt, at eldri fólk hava eina orsök til at stúra fyri framtíðini. Í Norðstreymoy er einki ellis- og røktarheim. Í Vestmanna er eitt sambyli, og har

Fólk, sum eru 50-60 ár í dag, halda seg hava góða tíð til tey gerast gomul, men tað hava tey ikki. Tað eru tey, sum mugu taka stig og fáa nakað gjørgnumført.